


# PÆDAGOG PÅ EGNE PRÆMISSER



Tidligere udøvede pædagoger deres fag. I dag skal en moderne pædagog også undersøge og udvikle faget. Hvordan klæder pædagoguddannelsen de studerende på til at agere i de tre forskellige roller?

Lektor Jan Jaap Rothuizen står i spidsen for et nyt forskningsprojekt om den moderne pædagog-professionsidentitet.

Af Carsten Henriksen / Foto: Scanpix

**P**ædagogfaget har traditionelt været underlagt en stram arbejdsdeling. En arbejdsdeling mellem dem, der udøvede faget – de mange pædagoger i landets vuggestuer og børnehaver – og de ganske få, der undersøgte faget – for eksempel forskerne. Hertil kom så konsulenter og andet godtfolk, der kunne tilkaldes udefra, når faget skulle udvikles i den enkelte institution.

Med moderniseringen af den offentlige sektor og hele professionsba-

chelorbegrebet er den tid ved at være forbi, fortæller Jan Jaap Rothuizen, udviklingsleder ved Pædagoguddannelsen Peter Sabroe i Århus ved VIA University College. Han står i spidsen for forskningsprojektet 'Pædagoguddannelsens betydning for udvikling af professionsidentitet'.

Projektets hypotese er, at moderne pædagoger ikke blot skal udøve deres fag. De skal også kunne undersøge og udvikle det. De skal kunne beherske alle

tre roller og ikke mindst kunne skifte imellem dem. Forskerne bag projektet vil de næste tre år med udgangspunkt i Pædagoguddannelsen Peter Sabroe undersøge, om og hvordan en moderne pædagoguddannelse klæder de studerende på til at agere med de tre forskellige kasketter på.

## VIDENSEFTERSLÆBET

Forskerne holdt statusmøde lige efter sommerferien på det, der engang hed

Peter Sabroe Seminariet, men nu er en del af VIA University College, også kendt som landets største professionshøjskole. Men at modernisere pædagoguddannelsen er ikke gjort med at skifte navn fra seminarium til professionshøjskole.

I en pause fra dagens forhandlinger fortæller Jan Jaap Rothuizen, at pædagoger indtil for nylig har kunnet klare sig med deres "tavse viden" om deres fag: indarbejdede rutiner og velprøvede måder at gøre tingene på, som pædagogerne ikke behøvede at tydeliggøre – og måske heller ikke var i stand til at tydeliggøre.

"I dag efterlyses der fra alle sider et velbeskrevet vidensgrundlag hos pædagogerne – såvel som hos andre professioner. Derfor oplever pædagogerne tit, at de kommer i skudlinjen, fordi deres viden og den måde, de taler om den på, opfattes som diffus," siger han.

Løsningen på pædagogprofessionens vidensefterslæb er at klæde pædagogerne på til at modernisere faget indefra, mener Jan Jaap Rothuizen. Forskerne retter derfor deres blik mod pædagoguddannelsen for at undersøge, hvordan den rustet de kommende pædagoger med viden og gør dem i stand til at redegøre for denne viden som grundlag for deres udøvelse af professionen.

#### UDØVE, UNDERSØGE, UDVIKLE

Skal pædagogen udøve sit fag professionelt, kræver det ifølge Jan Jaap Rothuizen, at pædagogen kan henvise til viden som begrundelse for den måde, hun eller han gør sit arbejde på i en given situation.

"Viden er som regel noget, man har på et generelt niveau, men pædagogerne skal også kunne tage hensyn til de særlige omstændigheder i konkrete situationer. Derfor spiller det professio-

nelle skøn også en stor rolle," siger han.

Men der er forskel på, om et skøn foretages udelukkende pr medfødt gehør, eller om gehøret er blevet modnet gennem videnstilegnelse.

"Pædagogen må være i stand til at artikulere i hvert fald dele af grundlaget for sit professionelle skøn: Man skal kunne undersøge, hvilken viden vi har om de forskellige problemstillinger – og kunne artikulere den konkret i forhold til, hvordan det ser ud her i institutionen," siger Jan Jaap Rothuizen.

I de nyeste bekendtgørelser for pædagoguddannelsen og for professionsbacheloruddannelserne i bred forstand indgår ordet 'udviklingsbaseret'. I moderniseringen af pædagoguddannelsen er det ifølge Jan Jaap Rothuizen et kardinalpunkt, der dog ikke er helt klart. Forskergruppen tolker det som et krav om, at pædagoger også skal kunne udvikle deres egen profession.

"Man skal både kunne finde på nye måder at gøre tingene på og være i stand til at implementere det i hverdagen – samt efterfølgende undersøge, om det nu også har gjort praksis bedre," siger han. Forskergruppens pointe er, at hvis pædagogen i løbet af sin uddannelse tilegner sig færdigheder i at



#### JAN JAAP ROTHUIZEN

Jan Jaap Rothuizen er leder for udvikling og kvalitet på Pædagog-uddannelsen Peter Sabroe i Århus ved VIA University College. Han er uddannet i voksenpædagogik, socialpædagogik og socialpsykologi på Vrije Universiteit Amsterdam og i filosofi på Århus Universitet.

udvikle, undersøge og udøve faget, så tilgodeser uddannelsen de udefrakommende krav om videns- og udviklingsbaseret – samtidig, med at man bevarer pædagogprofessionens autonomi, fordi udviklingen i højere grad kommer fra fagets udøvere selv.

#### DET NØDVENDIGE FAGSPROG

Men hvordan forholder det sig med denne modernisering ude på pædagoguddannelserne? Oplever de studerende, at de lærer at udvikle, undersøge og udøve? I projektet retter forskerne blikket mod Pædagoguddannelsen Peter Sabroe ved VIA University College for at undersøge, om de studerende i løbet af deres uddannelse bliver bedre til at beherske de tre roller, fortæller Jan Jaap Rothuizen.

”Når pædagogerne ikke har et fagsprog, får omverdenen let mistanke om, at de har svært ved at skelne mellem personlige og faglige aspekter af professionen. Den mistanke kan pædagogerne ikke leve med.”

Jan Jaap Rothuizen, udviklingsleder ved Pædagoguddannelsen Peter Sabroe i Århus ved VIA University College.

Derudover vil forskerne også se på, i hvilken grad de studerende tilegner sig et fagsprog. Forskerne ser dette sprog både som supplement til og forudsætning for de tre roller. I dag er det helt centralt for pædagogprofessionen, at man kan stå til ansvar over for forældre, forvaltning, politikere og offentligheden – samt over for kolleger. Det kræver, at man råder over et fælles, forpligtende fagsprog, fortæller Jan Jaap Rothuizen.

”Når pædagogerne ikke har et fagsprog, får omverdenen let mistanke om, at de har svært ved at skelne mellem personlige og faglige aspekter af professionen. Den mistanke kan pædagogerne ikke leve med,” mener Jan Jaap Rothuizen.

”En læge kan have en ret sikker viden om min blindtarm og kan manipulere den ved at fjerne den – så er opgaven løst. Men den pædagogiske opgave har dannelse som mål. Det pædagogiske paradoks består deri, at der ikke er nogen andre, der kan danne dig. Hvis jeg prøver at danne dig, bliver du ikke dig, men en dårlig kopi af mig.”

Jan Jaap Rothuizen, udviklingsleder ved Pædagoguddannelsen  
Peter Sabroe i Århus ved VIA University College.

Fagsproget hænger nøje sammen med den professionsetik, der ifølge Jan Jaap Rothuizen må gælde for pædagogernes arbejde, og som består i, at man står til ansvar over for hinanden. Man skal kunne redegøre for sine handlinger over for sine kolleger, og man skal have et internt fagligt sprog, der gør det muligt at legitimere sig og udøve kritik.

”Hvis man ikke har en fælles etik at henvise til, kan det situationsbestemte skøn blive hvad som helst. Hvis pædagogerne i en børnehave for eksempel har en etik om, at det er vigtigt, at det enkelte barn oplever anerkendelse, kan de få en god diskussion om den situation, hvor Gitte lod Jakob beholde sin kasket på under spisningen, selvom det egentlig ikke hører sig til. De kan også diskutere Annes tålmodighed i forhold til to piger, der ikke kunne blive færdige med deres leg, hvis de er enige om, at såvel tålmodighed som handlekraft er pædagogiske dyder, og at kunsten er at dosere dem, så de passer til situationen,” siger Jan Jaap Rothuizen.

#### MELLEM DET FAGLIGE OG DET PERSONLIGE

Projektets andet ben er altså at undersøge, hvorvidt der er tilløb til et sådant fagsprog på pædagoguddannelsen. Men hvordan ser et sådant sprog ud?

”Det ville være så nemt, hvis vi kunne sige: Nu indfører vi 30 pædagogiske og 20 psykologiske begreber, som pædagogerne skal kunne definere – så har vi et fagsprog, som vi kan bruge til at diskutere, om den ene videnskabelige undersøgelse eller teori er bedre end den anden. Men det er jo ikke et fagsprog. Fagsproget er nemlig også det sprog, man står til personligt ansvar for over for sine konkrete handlinger. Et sprog, der gør det muligt at diskutere min handling, hvor jeg dels kan henvise til faglig viden,

og hvor mine dyder og unoder – min fagpersonlighed – dels spiller en rolle, og som fagsproget derfor også skal kunne tematisere,” siger Jan Jaap Rothuizen.

Forskerne er nysgerrige efter, hvordan dette sprog ser ud. Det afgørende er, at sproget bliver gjort forpligtende. Det er forskellen mellem at tale professionelt og ikkeprofessionelt om tingene.

”Hvis sproget ikke gøres forpligtende, kan jeg i princippet kalde dig ’fjols’ uden konsekvenser. Men hvis vi er professionelle, så forpligter vores fagsprog. Pointen er, at hvis man giver eller modtager kritik i et fagsprog, er det noget, man er nødt til at forholde sig seriøst til, fordi præmisserne for kritikken er faglige og ikke personlige,” siger Jan Jaap Rothuizen.

Det pædagogiske fagsprog bør netop balancere mellem det faglige og det personlige, mener han. ”Tag et ord som tålmodighed. Det er et væsentligt begreb for den pædagogiske praksis. Fagsproget skal kunne tematisere, hvad tålmodighed er, ikke blot i teoretisk forstand, men også i forhold til helt konkrete situationer – hvor langt rækker for eksempel din tålmodighed i forhold til dette barn, kunne vi forvente større tålmodighed? Det er en svær balance, for uden et fagsprog bevæger man sig nemt ind i intimsfæren – eller også opgiver man diskussionen, fordi det bliver for personligt,” siger han.

#### DET PÆDAGOGISKE PARADOKS

Et pædagogisk fagsprog vil være underlagt ’det pædagogiske paradoks’: ”Pædagoger arbejder med børn, der udvikler sig. Derfor kan den faglige viden ikke tage højde for alt, og det professionelle skøn i den enkelte situation bliver særligt vigtigt. En læge kan have en ret sikker viden om min blindtarm og kan

manipulere den ved at fjerne den – så er opgaven løst. Men den pædagogiske opgave har dannelse som mål. Det pædagogiske paradoks består deri, at der ikke er nogen andre, der kan danne dig. Hvis jeg prøver at danne dig, bliver du ikke dig, men en dårlig kopi af mig. Pædagogikkens væsentligste opgave er barnets udvikling og dannelse, og det har vi masser af viden om – men vi har ingen sikker viden i forhold til det enkelte barn, der er unikt,” pointerer Jan Jaap Rothuizen.

Pædagogikkens vilkår er pædagogens konkrete samspil med den anden person, hvor man ikke på forhånd kan vide, hvordan den anden spiller tilbage.

”Vi opdrager til selvstændighed, og derfor kan vi ikke på forhånd vide med sikkerhed, hvad der kommer ud af vores interaktioner. Lidt højtideligt kan man sige, at det er kærlighed til faget, der driver os. Når vi nu som pædagoger har sådan et smukt fag, hvordan kan vi så blive klogere på selve faget og medvirke til at modernisere det på dets egne præmisser?” siger Jan Jaap Rothuizen.

Men hvad vil det sige, at pædagogprofessionen udvikler sig på egne præmisser? ”At modernisere professionen er at give den et mere velartikuleret vidensgrundlag. Men viden må ikke fortrænge den åbenhed, der er fundamental for pædagogikken – og som netop har været kendetegnende for dansk pædagogik. Det er den åbenhed, der ligger i det pædagogiske paradoks – at vi aldrig på forhånd sikkert kan vide, hvad vi har med at gøre. Den tysk-jødiske filosof Hannah Arendt kalder det ’natalitet’ – ’fødtthed’. Det vil sige det forhold, at der med hvert nyfødt barn kommer noget helt nyt og ukendt ind i verden, hvilket kan gøre en forskel. Dette ukendte, og hvad det kan blive til, skal man stå åben over for – i stedet for at inddæmme det med faglig

viden og dokumentationsmetoder,” siger Jan Jaap Rothuizen.

### TILBAGE TIL PRAKSIS

Men løber forskerne ikke ind i deres egen udgave af det pædagogiske paradoks, når de lægger deres hypoteser, teorier og forskningsresultater ned over den pædagogiske praksis? Jan Jaap Rothuizen understreger, at målet med projektet ikke er at revolutionere pædagoguddannelsen eller påtvinge den bestemte metoder og målsætninger. I stedet håber forskerne – mere beskedent – at bidrage til en professionsdidaktik.

”Vores resultater skal løbende diskuteres og valideres i forhold til, hvordan undervisere og studerende oplever uddannelsen. Målet er mere kvalificerede didaktiske overvejelser over, hvordan vi tilrettelægger pædagoguddannelsen, så den kan bidrage til at forme en moderne professionsidentitet,” slutter Jan Jaap Rothuizen.

## PÆDAGOGUDDANNELSENS BETYDNING FOR UDVIKLING AF PROFESSIONSIDENTITET



Projektet ’Pædagoguddannelsens betydning for udvikling af professionsidentitet’ undersøger, hvordan den aktuelle pædagoguddannelse bidrager til at danne to aspekter en moderne pædagog-professionsidentitet:

1. at kunne skifte mellem rollerne som udøver, undersøger og udvikler
2. at ville og kunne stå til ansvar for ens handlinger over for andre professionsudøvere.

Forskergruppen består af 7 personer fra VIA University College, Syddansk Universitet og Roskilde Universitet. Projektet er støttet af BUPL's Forskningspulje og løber fra januar 2010 til august 2012.

Læs mere på [bupl.dk/forskning](http://bupl.dk/forskning)

